

ÖZBEGISTAN RESPUBLIKASY ÝOKARY BILIM, YLYM WE
INNOWASIÝALAR MINISTRLOGI

AJINIYAZ ADYNDAKY NÖKÜS DÖWLET
PEDAGOGIKA INSTITUTY

“Tassyklaýaryn”

Okuw işleri boýunça prorektor

M. Ibragimov

« 28 » « 06 » 2025-ýyl

«HÄZIRKI TÜRKMEN EDEBI DILI»
SILLABUS
(2-kurs)

Bilimugry:	100000 – Gumanitar
Bilimlendirişugry:	110000 – Pedagogika
Tälim ýönelişi:	60110800 – Enedili we edebiýaty: türkmen dili we edebiýaty

Nöküs – 2025

MODUL/SILLABUS
Türki diller fakulteti
60110800 – Ene dili we edebiyaty (türkmen dili we edebiyaty)

Ders/modul:	«HÄZIRKI TÜRKMEN EDEBI DILI»			
Ders /modul hili:	Mejbury sapak			
Ders /modul kodı:	HozTAT12345620			
Ýyl:	2025-2026			
Semestr:	III-IV			
Tälim forması:	Gündizki			
Gönükmeler formasy hem sagatlaryň jemi:	120	120	240	
Leksiýa	30	30	60	
Amaly	30	30	60	
Laboratoriya gönükmeleri	-	-	-	
Özbaşdak bilim	60	60	120	
Kredit mukdary:	4	4	8	
Bahalamak formasy:	Synag hem egzamen			
Kurs dili:	Türkmen			

Professor mugallym: Keruenow T.

Iş jaýy: Ajiniyaz adyndaky NDPI

Baglanmak üçin telefon nomeri: +998932029010

1. Ders/modulyň maksady (MM)	
F/MM1	<p>Okuwyň maksady Dersi okatmakda maksat –talyplara türkmen diliniň ses gurluşy, dürs ýazuw (orfografik) kadalary, dogry geplemek (orfoepik) kadalary, sözlük düzümi, grammatiki gurluşy, punktuasiýasy hakyndaky dürli teoriýalary, ýazuw we onuň ösüş basgançaklary öwretmegi öz içine alýar. Şeýlede, talyplara häzirki zaman türkmen dilini, onuň fonetikasyny, leksikasyny, morfologiýasyny, sintiksisi baradaky dürli teoriýalary, ýazuw we onuň ösüş basgançaklary bilen baglanyşykly ençeme meseleleri talyplara ýetirmegi maksat edinýär.</p> <p>Sapagyň wezipesi- Dersiň wezipesi–maksada ýetişmek üçin ders talaplary nazary bilimler, amaly gönükmeler, dil bilimi, fonetika, leksika, morfologiýa, sintaksis we onuň nazary esaslaryna ýandaşmak we ylmy dünýəgaraýşy şekillendirmek wezipelerini ýerine ýetirýär. Şeýlede, fonetika, leksikologiýa, morfologiýa, sintaksis bölümleriniň öwreniliş taryhyny, many aýratynlyklary taýdan toparlara bölünişini, türkmen diliniň gelip çykyşyny bilmekden ybaratdyr.</p>

2. Sapagy özleşdirmek üçin zerur başlangyç bilimler	
1	<p>Talyplara has gowy ünsi jemlemek üçin sanly tehnologiýanyň didaktiki mümkinçilikleri, metbugat we tekstler bilen işlemek tehnologiýasy bilen baglanyşykly global proseslerde analitiki we logiki pikirlenmäniň roly barada bilimleri bolmaly; Sanly media tekstleri suratlar bilen döredilýär, metbugat okuwy infografikany, ýaýlymlary, ýazgy wideolaryny, media tekstlerini, analitiki we sintetiki pikirlenmäni döretmek bilen baglanyşykly programmalar bilen tamamlanýar we synlaýyş pikiri hem şeýle garaýyşda bolmaly.</p> <p>Mediýa sowatlylygy, media medeniýetiniň ýolbaşçylary tarapyndan ýokary hilli habarlary saýlamak üçin ähliumumy gural hökmünde ulanylmaly we konstruktiv, logiki aragatnaşyk endiklerine eýe bolmalydyr.</p>

3. Tälim netijeleri (TN)	
TN1	“Türkmen edebiýaty taryhy” dersini okatmakda häzirki zaman çemeleşmeleri we täzelikleri durmuşa geçirmek üçin zerur bilimler we endikler¹
TN2	Sapaklarda häzirki zaman okuw gurallaryny ulanmak
TN3	Häzirki zaman talaplaryna esaslanýan sapaklary netijeli guramagyň usullary

¹ «K(R)YA1102. Қазақ тілі. (B2-1 деңгейі)» білім беру бағдарламасы

TN4	Bilim pudagynda innowasiýa işjeňliginiň esaslary
TN5	Ylym öwretmekde häzirki zaman çemeleşmelerinden we innowasiýa tehnologiýalaryndan habarly bolmak
TN6	Ylym okatmagyň häzirki talaplaryny bilmek
TN7	Ylymyň mazmunynyň, gurallarynyň, usullarynyň we görnüşleriniň bitewiligini we yzygiderliligini üpjün etmek
TN8	Sapakda bilim çeşmelerinden netijeli peýdalanmak
TN9	Okuw mazmuny bilen baglanyşykly maglumatlary talyplara gaýtadan işlemek, umumylaşdyrmak we ýetirmek endiklerine eýe bolmak
TN10	Sapaklarda häzirki zaman innowasion pedagogiki tehnologiýalary ulanmak
TN11	Sapaklara häzirki zaman talaplaryna esaslanyp sapaklary guramak endiklerine eýe bolmak
TN12	hünär işlerinde häzirki zaman çemeleşmeleri we täzelikleri ulanmak
TN13	Ylymyň gazananlaryndan habarly bolmak, ylymyň iş ýüzünde ulanylyşy boýunça gözlegler
4.Ders / modul mazmuny	
Gönükmeler formasy: leksiya (L) III-semestr	
L1	Giriş. Häzirki zaman türkmen diliniň (leksikologiýa). Predmetiň maksady we wezipesi, onda öwrenilýän meseleler²
L2	Leksikologiýanyň bölümleri barada maglumat. Sözleriň many aýratynlyklary taýdan toparlara bölünişi.
L3	Sözleriň many aýratynlyklary taýdan toparlara bölünişi.
L4	Türkmen dilinde sözleriň leksik manylarynyň esaslary we köpmanylylygy
L5	Türkmen dilinde omonimler.
L6	Türkmen dilinde omograflar, omofonlar barada maglumat.
L7	Türkmen dilinde omofomalar, omomorfemalar, paronimler.
L8	Türkmen dilinde sinonimler.
L9	Türkmen dilinde antonimler.
L10	Häzirki zaman türkmen dilinde umumy halky we umumy halky däl leksikasynyň sostawy.
L11	Türkmen dilinde terminologiýanyň döreýiş ýollary.
L12	Türkmen dilinde frazeologizm we frazeologiýa hakynda maglumat.
L13	Durnukly söz düzüminiň görnüşleri
L14	Sözlükler barada magluma.
L15	Sözlükleriň görnüşleri.
Gönükmeler formasy: leksiya (L) IV-semestr	
L1	Giriş. Dersiň maksady we wezipesi (Morfologiýa)
L2	Grammatik kategoriýalar. Grammatik şekil.
L3	Söz toparlary barada.
L4	Atlar we atlaryň toparlara bölünişleri.

² «K(R)YA1102. Қазақ тілі. (B2-1 деңгейі)» білім беру бағдарламасы

L5	Atlaryň grammatik kategoriýalary.
L6	Sypatlar we sypatlaryň görnüşleri, sypatlaryň derejeleri. barada maglumat
L7	Sypatlaryň derejeleri barada maglumat.
L8	Sanlar we sanlaryň gurluşy boýunça görnüşleri, sanlaryň many toparlary.
L9	Çalyşmalar barada maglumat
L10	Işlikler barada maglumat. Işlikleriň ýasalyşy. Işlik derejeleri.
L11	Ortak işlikler we ortak işligiň geljek zaman şekili
L12	Hallar we hallaryň ýasalyşlary, hal derejeleri
L13	Söz soňy kömekçiler we kömekçi atlar
L14	Baglaýjylar, ownuk bölekler, modal sözler.
L15	Ümlükler, Ses we şekil aňladýan sözler

5. Gönükmeler formasy: AMALY gönükmeler (A) III -semestr

A1	Leksikologiýa barada maglumat onda öwrenilýän meseleler
A2	Leksikologiýanyň bölümleri we toparlara bölünişi.
A3	Sözleriň many aýratynlyklary taýdan toparlara bölünişi.
A4	Türkmen dilinde sözleriň leksik manylarynyň esaslary we köpmanylylygy.
A5	Türkmen dilinde omonimler. Türkmen dilinde omograflar we omofonlar.
A6	Omoformalar, omomorfemalar we paronimler barada magluma.
A7	Sözüň wariantlary.
A8	Türkmen dilinde sinonimler.
A9	Türkmen dilinde antonimler.
A10	Häzirki zaman türkmen dilinde umumy halky we umumy halky däl leksikasynyň düzümi.
A11	Dialektizimleriň toparlara bölünişi.
A12	Türkmen dilinde terminleriň döreyiş ýollary.
A13	Frazeologiýa hakynda maglumat. Türkmen dilinde frazeologizm öwrenilişi. Durnukly söz düzüminiň görnüşleri.
A14	Sözlükler barada maglumat. Sözlükleriň görnüşleri.
A15	Sözlükleriň görnüşleri.

6. Gönükmeler formasy: AMALY gönükmeler (A) IV -semestr

A1	Morfologiýa hakynda maglumat.
A2	Grammatik kategoriýalar. Grammatik şekil.
A3	Söz toparlary barada maglumat
A4	Atlar we atlaryň toparlara bölünişleri. Atlaryň gurluşy barada maglumat.
A5	Atlaryň grammatik kategoriýalary. San, degişlilik, düşüm kategoriýalary.
A6	Sypatlar barada maglumat.
A7	Sypatlaryň derejeleri.
A8	Sanlar barada maglumat. Sanlaryň gurluşy boýunça görnüşleri.
A9	Sanlar barada maglumat. Sanlaryň gurluşy boýunça görnüşleri.
A10	Çalyşmalar barada maglumat
A11	Işlikler barada maglumat. Işlik derejeleri.
A12	Ortak işlikler. Ortak işligiň geljek zaman şekili

A13	Hallar we hallaryň ýasalyşlary, hal derejeleri
A14	Söz soňy kömekçiler we kömekçi atlar
A15	Baglaýjylar, ownuk bölekler. Modal sözler.

**ÖZBAŞDAK TÄLİM (ÖT)
III SEMESTR**

1	Amaly gönükmeleri taýýarlamak, hem-de öý işlerini bejermek	24
2	Problemaly meseleler (kazuşlar) düzmek	10
3	Berlen temalarda gönükmeler işlemek	10
4	Häzirki zaman türkmen edebi dili dersi bilen baglanyşykly berlen temalara düzme ýazmak	10
5	Konferensiýa üçin tezis taýýarlamak	6

IV SEMESTR

1	Amaly gönükmeleri taýýarlamak, hem-de öý işlerini bejermek	24
2	Problemaly meseleler (kazuşlar) düzmek	10
3	Berlen temalarda gönükmeler işlemek	10
4	Häzirki zaman türkmen edebi dili dersi bilen baglanyşykly berlen temalara düzme ýazmak	10
5	Konferensiýa üçin tezis taýýarlamak	6

7.Tälim tehnologiýalary hem metodlary:

	<p><i>Leksiýa gönükmeleri- interfaol düwmeleriniň başgançaklary; seminarlar (logiki pikirlew, çalt soraglar we jogaplar); turapula; prezentasiýa; Interaktiw usullary, şuna meňzeş pedagogikany we täze tehnologiýalary ulanmak mümkin..</i></p> <p><i>Seminar gönükmeleri - Multimedia enjamlary bilen enjamlaşdyrylan zalda her akademiki toparyň öz ýygnaýy bardy. Studieshli gözlegler interaktiw usullar arkaly geçirilýär. "Munozara" tehnologiýasy ulanyldy, soraglaryň mazmuny okatmagyň usullary bilen kesgitlenildi.</i></p> <p><i>Özbaşdak işi Netijede, çäräni uzaltmak teklipe edildi:</i></p> <p><i>Esse - hakyky mowzuk boýunça şahsy pikiriniň synagy, beýleki resanrlarda ismurnalistikanyň beýany;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - dokladlar taýýarlamak; - konspekt ýazmak; - sözlügi; - labyzly okamak; - ýumuşlary çalyşmak; - düzmek portfelleri; - maglumat-analiz materiallary bilen işlemek; - wideoklip taýýarlamak; - multimediyä görkeziş taýýarlamak; - sapaklaryň metodik işlerini taýýarlamak; <p><i>Içerki işleriň beýleki görnüşleri okuw jaýlaryndan gelse ulanylyp bilner.</i></p>
	8. Kreditleri almak üçin talaplar:
	<p>Değişli teoretiki we usulyýet düşünjelerini doly deňeşdirmek, derňew netijelerini dogry görkezmek, gözleg işlerini muğt yzarlamak, gündelik we aralyk işleri ýerine ýetirmek we ýazmaça tabşyryklary ýerine ýetirmek.</p>
	9. Talyplaryň bilimlari bahalaw hám qadağalaw ólshemleri
	<p>Talyplaryň okuwларыnyň netijeleri 100 ballyk reýting ulgamynda baha berildi.</p>

Talyplar mugallymlary we okuwçylary bilen bilelikde YeCTS (Europeanewropa karz geçiriş ulgamy) ulgamy baradaky arzany doldurdylar.		
10. Gözleň netijeleriniň gymmaty aşakdaky tertipde kesgitlenýär:		
Aralyk ball	Çägaralyk ball	Jemleýji ball
Auditoriyada berilen tapşyrmalary ýerine ýetirenligi üçin – aralyk (AB); Özbaşdak iş tapşyrmalaryny bejerenligi üçin– Özbaşdak işi bahalamak (ÖIB);	Çägaralyk barlag wagtynda jogap berendigi üçin– Çägaralyk barlag üçin ball (ÇB); Özbaşdak iş tapşyrmalaryny bejerenligi üçin– Özbaşdak işi bahalamak (ÖIB);	(Jemleýji barlag wagtynda jogap berendigi üçin– Jemleýji barlag baly (JB)
Aralyk barlagyň maksimal baly 30 ball: $\Sigma AB = AB + \text{ÖIB}$	Çägaralyk barlagyň maksimal baly 20 ball: $\Sigma \text{ÇB} = \text{ÇBB} + \text{ÖIB}$	Jemleýji barlagyň maksimal baly (JBB) 50 ball.
$\Sigma AB + \Sigma \text{ÇB} > 30$ ball toplan talyp jemleýji barlag tabşyrmaga rugsat berilýär.		
Modul(ders)den özleşdiriş görkezgiji (Ö'G): $\Sigma \text{Ö'G} = \Sigma AB + \Sigma \text{ÇB} + JB$ $\Sigma \text{Ö'G} \geq 60$ ball bolanda modul(ders) özleşdirilen hasaplanýar.		

TALYPLARY BAHALAMAK TERTIBI

DEREJESI	4,51 – 5	BALLAR	Reýtiň
A+	4,51 – 5	91 - 100 ball	GÖRELDELI
A	4,26 – 4,5	86 - 90 ball	
B+	4,01–4,25	81 - 85 ball	GOWY
B	3,51 – 4,0	71 - 80 ball	
C+	3,26 – 3,5	66 - 70 ball	KANAGATLANARLY
C	3,0 – 3,25	60 - 65 ball	
F	3,0 dan kem	59 ball we ondan pes	KANAGATLANARSYZ

Esasy edebiyatlar

1. T.Keruenow, O.Gaýlyýewa, A.Kurtçaew. Häzirki zaman türkmen dili.Fonetika, Leksikologiýa. Okuw gollanma. – Nöküs : Gragalpakstan neşirýaty, 2019.
2. Täçmyradow T. T. Häzirki zaman Türkmen dili. Fonetika. Okuw kitaby. - A.: Ylym,2002.
3. Nartyýew N. Häzirki zaman türkmen dili. Leksika. Aşgabat – 2010
4. Agaýew G., Bekjaýew T. Dil bilimine giriş. Aşgabat, Türkmen döwlet neşirýat gullugy, 2007.
5. Turkmen dilinm grammatikasy. Morfologiya. Aşgabat, 2015
6. Nartyýew N., Penjiýew M., Myradow A. Häzirki zaman türkmen dili.Sintaksis. - A.: Ylym, 2002.

Goshmacha edebiyatlar

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Тошкент, “Ўзбекистон” НМИУ, 2018. – 29 б.
2. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. “Ўзбекистон” НМИУ, 2018. – 47 б.
3. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. “Ўзбекистон” НМИУ, 2018. – 485 б.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида” ги ПФ-4947-сонли Фармони. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2018 й., 6-сон, 70-модда
5. Худайгулыев М. Хэзирки заман түркмен дили. Фонетика. Ашгабат, 1992.
6. Багыев Х. Дил билимине гириш. Ашгабат, Магарыф, 1992.
7. Turkmen dilinm grammatikasy. Morfologiya. Aşgabat. 2010.
8. Чөннәев Я. Хэзирки заман түркмен дили. Лексика. Ашгабат, 1988.
9. Gurdow Аку. Dil bilimine giriş. Türkmenabat -2010.
10. А.Nurmuhammedow “Türkmen dilinde sözün bogun gurluşy” Aşgabat 2005.
11. А.Nurmuhammedow “Türkmen dilinde söz basymy” Aşgabat 2012.

Pikir berenler:

O.Gaýlyewa – GDU “Türkmen dili we edebiyaty” kafedrasynyň müdiri, professor, filologiýa ylmymlarynyň doktory; (turdoş OTM).

T. Törtkulbaewa - NMPI “Gazak dili we edebiyaty” kafedrasynyň dotsenti, filologiýa ylmymlarynyň filosofiýa doktory (PhD)

Dersiň iş okuw maksatnamasy Nöküs döwlet pedagogika instituty Okuw metodik Geňeşiniň 2025 ýyl «28» 06 «11» - sanly protokoly bilen tassyklandy.

Bu sillabus "Gazak dili we edebiyaty" kafedrasynyň 2025-nji ýylyň 25-nji №11 ýygnaçynyň hasabaty bilen tassyklandy.

Okuw – metodika bölüminiň başlygy: dost. A.Abdýew

Kafedra müdiri: Ph.D.Y.Kuttymuratowa

Fakultet geňeşiniň başlygy: F.y.k. dots. B.Dawletow

Düzen: H.Begjanow